

การสร้างสรรคานาฏยศิลป์จากศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้า
สัตว์มงคลในคติความเชื่อเชิงสัญลักษณ์จีนจังหวัดภูเก็ต¹
Creating Performing Arts Based on Swan Local Arts,
Auspicious Animals according to Chinese Symbol
Beliefs in Phuket¹

วิกรม กรุงแก้ว^{2*}
Wikrom Krungkaeo^{2*}

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคานาฏยศิลป์ร่วมสมัยจากคติความเชื่อเกี่ยวกับหงส์ฟ้า สัตว์มงคลที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ต”

² ผศ.ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต 83000

¹ This article is a partial the study of “Creating Performance based on Beliefs About Swan, Auspicious Animals that appear in the local arts of Thai Chinesee in Phuket.”

² Asst. Prof. Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University, 83000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: star_oat@hotmail.com

(Received: March 12, 2021; Revised: July 31, 2021; Accepted: August 11, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศิลปกรรมหงส์ฟ้าสัตว์มงคลในความเชื่อชาวไทยเชื้อสายจีน จังหวัดภูเก็ต เป็นวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงสร้างสรรค์ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ สังเกต นำเสนอเชิงพรรณนา วิเคราะห์ ผลวิจัยพบว่า หงส์ฟ้าเป็นสัตว์มงคลตามความเชื่อจีน สัญลักษณ์ความยุติธรรมและสตรีเพศ มีศีรษะคล้ายไก่ฟ้า ปากคล้ายนกแก้ว ลำตัวคล้ายเป็ดแมนดาริน หางคล้ายนกยูง เท้าคล้ายนกกกระสา งานศิลปกรรมพบหงส์ฟ้า 9 ท่า เดิน ยืน ยกเท้า เหยียดเท้า บิน เผยปีก เหลียวหลัง เกี่ยวพาราสี ซुकอ จากศีรษะถึงหาง พบสีมงคลขาว แดง เหลือง เขียว น้ำเงิน ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาสร้างสรรค์ นาฏยศิลป์ร่วมสมัย โดยดนตรีจีนผสมสากลใช้ทำนาฏยศิลป์ไทยเป็นท่าเชื่อม เวลา 8 นาที ผู้แสดง 8 คน การแต่งกายพัฒนาจากศิลปกรรมหงส์ฟ้ามี 4 ช่วง 1) ทิพยสวรรค์ชั้นฤๅตี 2) ร่มณีย์มณฑลหมู่หงส์ 3) สตรีจีนผู้สูงส่ง 4) ดั่งพญาหงส์ตำนานจีน โดยนาฏยศิลป์ร่วมสมัยชุดสกุลหงส์สามารถเป็นแนวทางต่อนักนาฏยประดิษฐ์ในการสร้างนาฏยศิลป์จากศิลปกรรมต่อไป

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ สัญลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีน สัตว์มงคล หงส์ฟ้า

Abstract

This study intended to explore the swan painting in Thai – Chinese belief of auspicious animals through the literature review, interviews, and observations; presented as descriptive analysis result. According to Chinese beliefs, swan represents justice and womanhood. The swan's head looks like that of a pheasant, its mouth is like that of a parrot, its body is similar to that of a Mandarin duck, its tail is like that of a peacock, and its legs are similar to those of a stork. There are 9 postures of the swan found in the paintings which are walking, standing, leg stretching, flying, wing spreading, looking back, courting, and perking. It has favorable colors of white, red, yellow, green, and dark blue from head to tail. The result was used to create an 8 - minute form of contemporary performing arts performed by 8 dancers; featuring the combination of Chinese music and Thai performing dance, and they are presented in 4 parts: 1) Divine Heaven; 2) Pleasing Swans; 3) Postures of Chinese Woman, and 4) The Chinese swan queen. This study's results can be the models for the choreographers to create new performances.

Keywords: Creating Performing Arts, Symbol of Thai Chinese, Auspicious Animals, Chinese Swan

บทนำ

วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนมักให้ความสำคัญกับระบบความเชื่อเรื่องสวรรค์ และระบบศุนย์กลางความสมดุลบนโลกมนุษย์ เรื่องหลักคำสอนทางศาสนา ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ ท้องฟ้า อากาศ ดวงดาว แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุ และสัตว์ต่าง ๆ โดยเชื่อว่าทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวของมนุษย์มักจะมีเทพเจ้า สิ่งสถิตอยู่ ดังนั้น การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของคนจีนตามชุมชนต่าง ๆ เกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทย ล้วนแล้วแต่มีเอกลักษณ์เฉพาะทั้งการปลูกสร้างอาคาร ที่อยู่อาศัย หรืองานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ที่มีการสอดแทรกความเชื่อ แนวความคิด ลวดลายและสีสันทันไว้ในงานศิลปกรรม

ปัจจุบันสังเกตได้ว่า แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์เกี่ยวข้องกับสัตว์ปีกที่มีอยู่จริงตามธรรมชาติ หรือสัตว์ปีกในอุดมคติตามความเชื่อของมนุษย์ในวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยในทุกท้องถิ่นทุกวัฒนธรรม และทุกภูมิภาคจะมีความเชื่อและตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาเกี่ยวกับสัตว์ชนิดต่าง ๆ เชื่อมโยงกับเทพเจ้า และศาสนา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดความเชื่อ อาทิเช่น หงส์ในวัฒนธรรมมอญนับว่า เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ประจำชนชาติและเป็นตำนานความเชื่อของการกำเนิดถิ่นฐานบ้านเมือง อีกทั้ง ความเชื่อของหงส์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ก็นับว่าหงส์เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ชั้นสูง เนื่องจากเป็นสัตว์พาหนะของพระพรหม ในภายหลังเมื่อกำเนิดพระพุทธศาสนาความเชื่อของหงส์ก็ได้ถูกผนวกเข้ากับความเชื่อทางวัฒนธรรมประจำถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งตั้งให้หงส์เป็นสัตว์ในอุดมคติที่มีบทบาทในการปกป้องรักษาศาสนาตั้งจะปรากฏพบในศาสนสถานทุกวัฒนธรรม

ในวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนทางภาคใต้ของประเทศไทยยังปรากฏคติความเชื่อเกี่ยวกับ “หงส์ฟ้า” หรือ “หงส์จีน” สัตว์มงคลประจำทิศใต้ในอุดมคติหรือเทพนิยายที่ปรากฏพบการสร้างเพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความยุติธรรม การมีศีลธรรม ความสงบสุข และความสง่างามในผลงานศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีนที่เชื่อมโยงกับความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตอยู่หลายแขนง อาทิเช่น งานปูนปั้น ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง ลวดลายบนผืนผ้า เครื่องประดับทองสลักตุณลาย เครื่องประดับศีรษะเจ้าสาว งานแกะสลักเครื่องไม้และลวดลายที่ปรากฏบนข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังที่สมคิด หงส์สุวรรณ กล่าวไว้ว่า หงส์เป็นสัตว์สวยงามและหงส์เป็นนกตระกูลสูง ท่วงท่าสง่างาม หงส์จึงเป็นสัตว์มงคล เป็นสัญลักษณ์แห่งความสูงส่งและสำหรับประเทศจีน หงส์คือเครื่องหมายแห่งราชินี อีกทั้งหงส์เป็นสัตว์มงคลประเภทเดียวที่มีการให้ความสำคัญต่อการเปรียบเปรยถึงสตรีที่มีความสูงศักดิ์ในระดับชั้นพระมเหสี และสตรีในวัฒนธรรมจีนที่มีบทบาททางสังคม ตามจินตนาการของมนุษย์กล่าวว่า หงส์เป็นสัตว์ตระกูลสูง [1] โดยหงส์ในวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้นมีความเชื่อว่า เป็นสัตว์ที่อยู่ในประเภทสัตว์เทพเจ้านิยมสร้างไว้คู่กับศาสนสถาน (ศาลเจ้า) อีกทั้งมีการแฝงข้อคิดและคติธรรมคำสอนที่ปรากฏไว้หลายประการเปรียบเสมือนสุภาษิตสอนหญิงเพื่อเตือนใจให้มนุษย์เกิดความยำเกรงต่อความเชื่อและจารีตประเพณีเป็นกุศลโลบายผ่านฝีมือของเชิงช่าง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในหลายภูมิภาคของโลก มีการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน จิตรกรรม ภาพวาด ภาพสลักบนแผ่นหินหรือผนังถ้ำ ตลอดจนงานการเล่นแบบพฤติกรรมของสัตว์ ทั้งที่มีอยู่จริงในธรรมชาติและตามคติความเชื่อเทพนิยาย โดยสุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวไว้ในสหภาพพม่า ปรากฏการสร้างนาฏกรรมโดยอาศัยการศึกษาข้อมูลจากจิตรกรรม และประติมากรรมตามโบราณสถาน ที่สร้างขึ้นในยุคโบราณ เช่น พุกาม ตองอู หงสาวดี นาฏยศิลป์กลุ่มนี้เป็นระบำชุดสั้น ๆ โดยตั้งชื่อตามยุคสมัย

ในการประกอบสร้าง เลียนแบบท่ารำภาพโบราณ และผสมผสานการพ้อนรำแบบดั้งเดิมของพุกามพัฒนาเป็นนาฏกรรมแบบใหม่ มีแนวคิดการสร้างท่ารำและเครื่องแต่งกายโดยเลียนแบบจิตรกรรมภาพวาดสตรีบนฝาผนัง ประติมากรรมปูนปั้น และลวดลายสีสันกระเบื้องเคลือบยุคพุกามเรียกการแสดงชุดนี้ว่า “ระบำพุกาม” [2] อีกทั้ง มีการสร้างนาฏศิลป์ขแมร์ในประเทศกัมพูชาที่สร้างขึ้นจากประติมากรรมภาพจำหลักเหล่านางสตรีในแดนสวรรค์บนปราสาทนครวัด โดยเป็นพระราชดำริในสมเด็จพระมหากษัตริยาธิบดีศรีสุวดีภูมิวงศ์ กุสุมะนารีรัตนสิริวัฒนา ทรงสร้างประติมากรรมจำหลักในอดีตกลายเป็นสิ่งมีคุณค่าในยุคปัจจุบัน และทรงให้สมเด็จพระราชบุตรี พระเจี๊ยมโนโรดม บุปผาเทวี ทรงเป็นดาราเอกองค์แรกของระบำอัปสรฯ เพื่อเข้าฉากภาพยนตร์เกี่ยวกับนครวัดที่กำกับโดย Marchel Camus เรื่อง The Bird of Paradise หลังจากนั้นนาฏกรรมจากภาพจำหลักระบำอัปสรฯ ก็กลายเป็นระบำของประเทศกัมพูชาอันเกิดจากอุดมคติแห่งตำนานของความเชื่อในนครวัดและสร้างชื่อเสียงเป็นนาฏกรรมระดับชาติถึงปัจจุบัน [3]

ดังนั้นการสร้างนาฏศิลป์จากแนวคิดงานศิลปกรรมสัตว์ปีกมีปรากฏอยู่มากมายหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นสัตว์ในวรรณคดี สัตว์ในตำนาน และสัตว์ในความเชื่อ สำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการศึกษาผลงานศิลปกรรมในแขนงต่าง ๆ (สิ่งไม่มีชีวิต) ให้กลายเป็นผลงานนาฏศิลป์ผ่านการศึกษานาฏศิลป์และจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ผลงานผสมผสานกับการถ่ายทอดอารมณ์และการเคลื่อนไหวของผู้แสดงในอากัปกิริยาต่าง ๆ ตามท่วงท่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักนาฏยประดิษฐ์ คือ การนำเสนอรูปแบบของท่ารำ การแปรแถว หลักคิดและความสวยงามของการออกแบบเครื่องแต่งกายและทำนองดนตรีเพื่อให้นาฏศิลป์เกิดความเหมาะสมกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดรูปแบบให้มีการผสมผสานทั้งสองจารีตเข้าไว้ในชุดการแสดงเดียวกัน อีกทั้งมีการนำเสนอในรูปแบบของการเลียนแบบพฤติกรรมสัตว์ที่ปรากฏอยู่จริงในธรรมชาติหรือเกิดจากตำนานความเชื่อของมนุษย์มาแต่โบราณในวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังเช่น ศรีนประภาภักทิจินดา ชนัย วรรณะสี และอัศวีย์ เรื่องรอง ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบการพ้อนนกกิงกะหล่ำแบบดั้งเดิม คือ การพ้อนนกที่ใช้ผู้แสดงเป็นชาย โดยมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ลักษณะของท่าพ้อนจะสื่อความหมาย 3 ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่งแสดงถึงความเคารพบูชาพระพุทธรูปเจ้า ด้วยท่าไหว้คุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ ลักษณะที่สองเป็นการเลียนแบบธรรมชาติของนก ได้แก่ ท่าแถบ (การโฉบลง) ท่านกขยับตัว ท่านกเดิน ท่านกกวอดปีก ท่านกกระโดด ท่านก กระพือปีก ท่านกเตรียมบินและท่านกเหินที่แสดงถึงความรื่นเริงสนุกสนาน ด้วยการขยับส่วนเท้าและมือได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็วให้สัมพันธ์กับจังหวะของดนตรี [4]

ด้วยปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาผลงานศิลปกรรมหงส์ฟ้าที่เป็นสัตว์ในอุดมคติหรือสัตว์แห่งเทพนิยายตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนอันเก่าแก่มาพัฒนารูปแบบเป็นผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย โดยผ่านการคิดการออกแบบและการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบ กลวิธีของนาฏศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้ รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ การแปรแถว การตั้งซุ่ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการแสดง ทำให้นาฏศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ [5] อีกทั้ง เป็นการอนุรักษ์ สืบสานและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ในสังคม พร้อมทั้งจะเป็นแนวทางให้นักนาฏยประดิษฐ์และนักศึกษาในศาสตร์นาฏศิลป์ได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากข้อมูลศิลปกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปลักษณ์ ท่วงท่า สีสนของหงส์ฟ้าที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อนำข้อมูลของหงส์ฟ้าที่ปรากฏในผลงานทางศิลปกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต ไปพัฒนารูปแบบเป็นนาฏศิลป์ร่วมสมัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัยจากคติความเชื่อเกี่ยวกับหงส์ฟ้า สัตว์มงคลที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อ รูปลักษณ์ ท่วงท่า สีสนของหงส์ฟ้าที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตไปพัฒนารูปแบบเป็นนาฏศิลป์ร่วมสมัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) และการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยผ่านการพิจารณาประเมินผลงานจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนการเผยแพร่โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อสัตว์มงคลของชาวไทยเชื้อสายจีนและศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน อีกทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างสรรค์นาฏศิลป์

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

- 2.1 กลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทย-จีน ครูภูมิปัญญา นักวิชาการด้านศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ตเพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาด้านศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน และนักนาฏยประดิษฐ์เพื่อศึกษาขั้นตอนการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ในเชิงวิชาการ ประกอบด้วย

- 2.1.1 นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทย-จีน

- 1) ดร.วรการ อังคุมาลี นักวิชาการด้านวัฒนธรรมจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

- 2.1.2 นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านศิลปกรรมท้องถิ่น

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร์ พงศ์วัชร ครูภูมิปัญญาไทย (สาขาศิลปกรรม)
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาสน์ พิณนุกูล ประธานสาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
- 3) อาจารย์สมชาย มนูญจันทร์ นักวิชาการด้านศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน

- 2.1.3 นักนาฏยประดิษฐ์

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน์ ประธานสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินตนา อนุวัฒน์ อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
- 3) ดร.วิชัย สวัสดิ์จีน อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและศิลปกรรมท้องถิ่นกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน วัฒนธรรมไทยพื้นถิ่น และวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ประกอบด้วย

2.2.1 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต

1) คุณจักรพงษ์ บุญสว่าง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต

2) คุณอัศวิน อรรถธรรม ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลตลาดใหญ่ จังหวัดภูเก็ต

2.2.2 หน่วยงานรัฐและส่งเสริมศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต

1) คุณสมยศ ปาทาน ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าภูเก็ต

2.2.3 ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑสถาน และผู้ดูแลเครื่องใช้โบราณในจังหวัดภูเก็ต

1) คุณสุรเชษฐ์ เจริญผล ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑสถานภูเก็ตไทหัว

2) คุณจรรยารัตน์ ตัณทวนิช บ้านพระพิทักษ์ชินประชา จังหวัดภูเก็ต

2.2.4 คณะกรรมการ หรือผู้ดูแลศาลเจ้าใน อำเภอกระทุ้ง อำเภอถลาง และอำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต

1) คุณจ่าย จิตวารินทร์ ผู้ดูแลศาลเจ้าไต่ทู้เต้าโบ้เก้ง อำเภอกระทุ้ง จังหวัดภูเก็ต

2) คุณกฤษณะ เอี่ยมธัมมธิดา ผู้ดูแลศาลเจ้าปู่จ้อ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

3) คุณธีรวิฑูร์ ศรีตุลารักษ์ ผู้ดูแลศาลเจ้ากิ้วเที้ยนเก้ง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

2.3 กลุ่มประชากรชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนย่านเมืองเก่า ถนนสายวัฒนธรรมที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป เนื่องจากเป็นผู้มีวัยวุฒิสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาและความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการสัมภาษณ์ได้เป็นอย่างดี เพื่อสัมภาษณ์ภูมิปัญญาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับความเชื่อและรูปลักษณะของหงส์ฟ้าในวัฒนธรรมไทยจีน

1) คุณชุมพร จันทร์วา ผู้อาศัยอยู่บริเวณย่านเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต

2) คุณณัฐศักดิ์ รัตนปิ่นศิริ ผู้อาศัยอยู่บริเวณย่านเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต

3) มาลี เอี้ยวผดุง ผู้อาศัยอยู่บริเวณย่านเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต

2.4 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ เพื่อสัมภาษณ์ และประเมินนาฏศิลป์ร่วมสมัย

2.4.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร รองคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

2.4.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา มัชฌมนันท์ อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

2.4.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนียา ศัญทะชา ประธานหลักสูตรนาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

2.4.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศราวุฑู จันทระ อาจารย์สาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

2.4.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประวิทย์ ฤทธิบุลย์ อาจารย์ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3. การสังเกตการณ์ ผลงานศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้าที่ปรากฏในผลงานเชิงสัญลักษณ์จีน เช่น ประติมากรรม ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง งานแกะสลัก ลวดลายเครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย เป็นต้น โดยกำหนดเป็น 3 พื้นที่ ดังนี้

3.1 พื้นที่ 1 ศาลเจ้าในอำเภอกระทุ่ม อำเภอดงหลวง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต โดยกำหนดพื้นที่แบบเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา และคัดเลือกจำนวน 3 ลำดับแรกของการก่อสร้าง รวมเป็นจำนวน 12 ศาลเจ้า เพื่อแสดงให้เห็นถึงศาลเจ้าในรูปแบบดั้งเดิม และพัฒนาใหม่ ประกอบด้วย

3.1.1 ศาลเจ้าที่สร้างก่อนปี พ.ศ.2400

- 1) ศาลเจ้าไต่เท้าโง้ง ไม่ปรากฏปีที่สร้าง
- 2) ศาลเจ้าฮกแซแก้ง (ซิดแซเนี่ยวมา) สร้างปี พ.ศ.2350
- 3) ศาลเจ้าเทียนเต็กตอง

3.1.2 ศาลเจ้าที่สร้างระหว่างปี พ.ศ.2400-2450

- 1) ศาลเจ้าปุดจ้อ (จู้ตู่ยั้งเอ๊กซานกวนอิมเขี้ยว) สร้างปี พ.ศ.2410
- 2) ศาลเจ้าเซ่งเต็กเบ้ว สร้างปี พ.ศ.2533
- 3) ศาลเจ้าเต่งก้องตอง (แสงธรรม) สร้างปี พ.ศ.2434

3.1.3 ศาลเจ้าที่สร้างระหว่าง ปี พ.ศ.2451-2500

- 1) ศาลเจ้าฮุนซานแก๊งลิ้มไต้ซู้ สร้างปี พ.ศ.2458
- 2) ศาลเจ้ากิวเหล่งตอง สร้างปี พ.ศ.2460
- 3) ศาลเจ้าสามก่องฮุนซานแก๊งหลิมฮู้ไต้ซู้ สร้างปี พ.ศ.2462

3.1.4 ศาลเจ้าที่สร้างระหว่าง ปี พ.ศ.2500-ปัจจุบัน

- 1) ศาลเจ้าไถยเฮ้งออง สร้างปี พ.ศ.2519
- 2) ศาลเจ้าเจ่งภอถั่ง สร้างปี พ.ศ.2522
- 3) ศาลเจ้ากิวเทียนแก้ง สร้างปี พ.ศ.2538

3.2 พื้นที่ 2 ถนนสายวัฒนธรรม ตามประกาศรอบแนวทางแผนการอนุรักษ์เมืองเก่าจังหวัดภูเก็ต และพัฒนาย่านเมืองเก่าภูเก็ต เมื่อปี พ.ศ. 2560 ประกอบด้วยถนนสายสั้น 10 สาย ได้แก่ ถนนกลาง ถนนพังงา ถนนรัชฎา ถนนตีบุก ถนนกระบี่ ถนนเทพกษัตริย์ ถนนภูเก็ต ถนนเยาวราช ถนนสตูลและชอยรมณีย์ เพื่อสังเกตศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน

3.3 พื้นที่ 3 พิพิธภัณฑสถาน และบ้านโบราณที่เก็บรวบรวมเครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ที่ปรากฏศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้า ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานภูเก็ตไท่หัว พิพิธภัณฑสถานเพอรานากันนิทัศน์ มิวเซียมภูเก็ต และบ้านพระพิทักษ์ชินประชาภูเก็ต

4. การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 การคัดเลือกนักแสดงหลัก โดยมีความสอดคล้องกับนัยสำคัญที่ปรากฏพบจากการศึกษา กล่าวคือหงส์เป็นสัตว์ประจักษ์ตรีเพศที่มีความงาม 5 ประการ คือ การรักสวยรักงาม สะอาดสอง ผิวพรรณผ่องใส ไบหน้างาม นิ้วเรียวยาว มือเท้าเรียวยาว สัดส่วนได้รูป รูปร่างสูงโปร่ง เป็นต้น

4.2 การทดลองการเคลื่อนไหวของผู้แสดง ผู้วิจัยทดลองให้ผู้แสดงเคลื่อนไหวในกระบวนท่าที่สื่อความหมายเป็น 3 ลักษณะ คือ ท่าสัตว์ปีก ท่าความงามแห่งสวรรค์ ท่าจิตรสตรีจีน เนื่องจากเป็นแนวคิดหลัก

ในการสร้างสรรค์กระบวนท่ารำและลีลาเคลื่อนไหว โดยวิเคราะห์ว่าผู้แสดงสามารถถ่ายทอดอารมณ์ได้สมบูรณ์ และตรงตามเป้าหมายที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

4.3 การสร้างสรรค์ทำนองดนตรีประกอบการแสดง ผู้วิจัยกำหนดทำนองดนตรี โดยใช้ทำนอง ดนตรีจีน และดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ ผสมทำนองดนตรีสากล เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลซึ่งเป็นศิลปกรรมใน วัฒนธรรมของชาวจีนจังหวัดฝิ่งอันตามันทางภาคใต้ของประเทศไทย

4.4 การทดลองสร้างสรรค์กระบวนท่ารำ ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์กระบวนท่ารำโดยเลียนแบบ พฤติกรรมของสัตว์ปีก มาผสมผสานกับท่วงท่าของหงส์ฟ้าที่ปรากฏพบในงานศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน จำนวน 9 ท่วงท่า โดยเรียงลำดับตามความสำคัญของช่วงการแสดง อีกทั้งใช้ทำนาฏยศิลป์จีนผสมนาฏยศิลป์ สากล และใช้ท่าทางนาฏยศิลป์ไทยเป็นท่าเชื่อม

4.5 การทดลองออกแบบและตัดเย็บเครื่องแต่งกายต้นแบบ ผู้วิจัยได้ทดลองสร้างเครื่องแต่งกาย ต้นแบบ 1 ชุด โดยใช้หลักทฤษฎีทัศนศิลป์ คือการกำหนดสี กำหนดรูปร่าง กำหนดลวดลาย อีกทั้งการเลียนแบบ รูปลักษณ์ของหงส์ฟ้าในงานศิลปกรรมมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย เช่น สีมงคล และองค์ประกอบ ตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า

5. การประเมินผลงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ โดยกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏยศิลป์ เพื่อประเมินผลงานตามผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างสรรค์ ทั้งในรูปแบบของการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการ ตลอดจน การพัฒนารูปแบบเป็นนาฏยศิลป์ร่วมสมัย อาทิเช่น แนวคิด กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย รูปแบบแถว และ องค์ประกอบศิลป์ด้านต่าง ๆ เป็นต้น

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองสร้างสรรค์ และการนำผลงานนาฏยศิลป์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน องค์ประกอบด้านต่าง ๆ ในเบื้องต้นแล้ว จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และทดลองสร้างสรรค์ใหม่ อีกครั้งจนกว่าผลงานสร้างสรรค์เกิดความสมบูรณ์ในทุกองค์ประกอบ และนำผลงานไปเผยแพร่เพื่อเป็น ประโยชน์เชิงวิชาการให้กับวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม และการจัดแสดงผลงานนาฏยศิลป์ร่วมสมัยชุดสกุลหงส์ต่อสาธารณชนในโอกาสต่าง ๆ อีกทั้ง การเผยแพร่ ผ่านช่องทางสารสนเทศ

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัยจากคติความเชื่อเกี่ยวกับหงส์ฟ้า สัตว์มงคลที่ปรากฏ ในผลงานศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตาม วัตถุประสงค์ ผลการศึกษาคือ การศึกษารูปหงส์ฟ้าในศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีนจังหวัดภูเก็ต ปรากฏพบ รูปหงส์ฟ้าจำนวน 2 แขนง คือด้านประติมากรรม ได้แก่งานปูนปั้นนูนสูงบนหลังคาศาลเจ้า งานปูนปั้นลอยตัว ตกแต่งศาลเจ้า และด้านหัตถกรรม ได้แก่งานปักไหมทองบนเครื่องแต่งกายม้าทรง ผ้าม่านในงานมงคล และ เครื่องทองสลักคุณลาย

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้า ซึ่งเป็นสัตว์มงคลเชิงสัญลักษณ์จีนไม่ปรากฏการนำมา สร้างและตกแต่งไว้คู่กับอาคารที่อยู่อาศัยทั่วไป เพราะมีความเชื่อว่าหงส์ฟ้าเป็นสัตว์แห่งเทพเจ้ามงคลชั้นสูง เนื่องจากเป็นสัตว์มงคลแห่งธาตุไฟประจำทิศใต้ของตำนานจีน จากการศึกษาศาลเจ้าจำนวน 12 แห่งใน จังหวัดภูเก็ตที่มีการก่อตั้ง 3 อันดับแรกตามลำดับปีพุทธศักราช พบว่า จำนวน 12 ศาลเจ้า ปรากฏพบการสร้าง

รูปหงส์ฟ้าไว้เพียง 7 ศาลเจ้าเท่านั้น ได้แก่ 1) ศาลเจ้าไต่ทู่เต้าโบ้เก้ง 2) ศาลเจ้าปุดจ้อ 3) ศาลเจ้าเต่งก้องตอง (แสงธรรม) 4) ศาลเจ้าสำนักงอนฮานแก๊งหลิมฮู้ไท่ซู่ 5) ศาลเจ้าไถ่ยั้งอ่อง 6) ศาลเจ้าเจ่งเกอถ้ง 7) ศาลเจ้าก๊วเทียนแก๊ง และอีกจำนวน 5 ศาลเจ้าที่ไม่ปรากฏพบการสร้างรูปหงส์ฟ้า เนื่องจากเป็นศาลเจ้าที่ปลูกสร้างไว้ในลักษณะอาคารหลังเล็ก บางศาลเจ้านิยมใช้สัญลักษณ์ของมังกรและเสือขาว เพื่อสื่อความหมายถึงพลังอำนาจและความยิ่งใหญ่มากกว่าใช้รูปหงส์

อีกทั้งการศึกษาที่ปรากฏพบรูปหงส์ฟ้าในงานหัตถกรรมจะพบมากในงานเครื่องทองสลักคุณลายสำหรับประเพณีมงคล เช่น ประเพณีวิวาห์บาบ่าที่เป็นเครื่องหมายสำหรับเจ้าสาว เพื่อเป็นกลุโลบายว่า “การแต่งงานไปอยู่บ้านสามีขอให้ปกครองครอบครัวด้วยความสันติสุข มีวาจาที่อ่อนหวานและเป็นผู้มีสง่าราศีงดงามเปรียบเสมือนเสียงหงส์ฟ้า” ดังนั้น ผลการศึกษารูปหงส์ฟ้าในศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยสามารถอธิบายถึงรูปลักษณ์ ท่วงท่า และสีสันทันที่ปรากฏพบจากการสัมภาษณ์ และสังเกต โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปลักษณ์ ท่วงท่า สีสันทันของหงส์ฟ้าที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต ผลจากการศึกษาพบว่า ในสมัยโบราณของชาวจีนมีความเชื่อและให้ความเคารพนับถือฟ้าดินเกี่ยวกับเรื่องยिन-หยาง กล่าวว่าเป็นดินเป็นยินและท้องฟ้าเป็นหยาง อาศัยยินและหยางมาประกอบกันเป็นเหตุให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายบนโลกใบนี้ โดยยิน-หยาง เป็นสภาวะธรรมชาติที่อยู่คู่กัน เป็นมูลธาตุก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ เช่น ความมืด ความหนาว ความอ่อนแอ ความอ่อนโยนและเพศหญิง เป็นต้น ส่วนหยางเป็นพลังงานเคลื่อนไหว เช่น ความสว่าง ความร้อน ความแห้ง ความแข็งแรง ความมั่นคงและเพศชาย เป็นต้น นอกจากนี้ชาวจีนโบราณจะมีคติความเชื่อในเรื่องของกฎธรรมชาติ บรรพบุรุษและหลักศาสนาแล้ว ยังให้ความสำคัญต่อความเชื่อในเรื่องของสัตว์เป็นหนึ่งในเทพเจ้าที่เป็นเครื่องหมายของการดำรงชีวิตประจำวัน คุณความดี และยกย่องให้เป็นสัตว์ปญญาวิเศษทั้ง 4 เช่น มังกรสีน้ำเงินประจำทิศตะวันออก เสือขาวทิศตะวันตก งูดำหรือเต่าดำทิศเหนือ และหงส์ไฟหรือหงส์ฟ้าทิศใต้ อีกทั้งยังนำคติความเชื่อเรื่องสัตว์มาเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายหรือคติคำสอน โดยจะปรากฏผ่านทางลวดลายเครื่องใช้เพื่อเป็นการประดับบารมีของผู้ครอบครอง

จากการศึกษารูปลักษณ์ ท่วงท่า และสีสันทันของหงส์ฟ้าที่ปรากฏในศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์ในจังหวัดภูเก็ตพบว่า ศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้าจะปรากฏพบในศาสนสถานของจีนและเครื่องใช้ในประเพณีพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นงานมงคล เช่น ลวดลายบนหลังคาศาลเจ้า ปูนปั้นตกแต่งบันไดศาลเจ้า ลวดลายบนกระถางรูปทองเหลือง โคมไฟประดับศาลเจ้า งานแกะสลักช่องประตูและหน้าต่างศาลเจ้า และลวดลายปักไหมทองบนเครื่องแต่งกายผ้าทอ เป็นต้น อีกทั้ง ยังปรากฏบนเครื่องประดับสตรีในฐานะทางสังคมระดับดี โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายผลการศึกษายกย่องออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 รูปลักษณ์ของหงส์ฟ้า

จากการศึกษาพบว่า หงส์ฟ้าเป็นสัตว์มงคลที่จัดอยู่ในประเภทของสัตว์ปีกตามคติความเชื่อในเทพนิยายจีน และเป็นสัตว์ชั้นสูงระดับเทพเจ้าประจำทิศใต้ เป็นสัญลักษณ์ความยุติธรรมและเครื่องหมายสตรีเพศ จากการสังเกตของวิจัยยังพบอีกว่า รูปลักษณ์ของหงส์ฟ้าตั้งแต่ศีรษะถึงปลายหางมีลักษณะเป็นเส้นขนปกคลุมทั้งลำตัวในอิริยาบถต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1.1 ศีรษะ มีลักษณะคล้ายกับไก่ฟ้า มีหงอนยาวที่ปลายไปด้านหลัง

1.1.2 ดวงตา มีลักษณะกลมโต ส่วนหางดาเรียยาวตัวดปลายไปด้านหลังลักษณะเชิงงอน

1.1.3 ปาก มีลักษณะแหลมยาวคล้ายนกแก้ว ปลายปากแหลมทอดยาวไปด้านหน้า

1.1.4 ลำคอ มีลักษณะตั้งตรง โค้งงอนมีขนปรกยาวตั้งแต่ลำคอด้านบนจรดถึงลำคอด้านล่าง

1.1.5 ลำตัว มีลักษณะทอดยาวไปด้านหลังคล้ายเป็ดแมนดาริน บนลำตัวมีขนปรกคลุมหนา หรือมีลักษณะคล้ายเกล็ดปลาขนาดสั้นเรียงทับซ้อนกันตามลำดับ

1.1.6 ปีก มีลักษณะเป็นปีกขนาดกว้าง มีเส้นขนเรียงทับซ้อนกันลดหลั่นตามระดับประมาณ 2 ชั้น มีลักษณะปีกที่สยาย และทอดยาวไปด้านหลัง

1.1.7 หาง มีลักษณะเรียวยาวทอดไปด้านหลังคล้ายกับนกยูงไทย มีแฉกขนเป็นสีเลื่อมสวยงามตามสีมงคลจำนวนประมาณ 3-12 หาง โคนหางถึงปลายหางเป็นรอยหยักสลับสั้น ยาวคล้ายลักษณะเปลวเพลิง

1.1.8 เท้า มีลักษณะเรียวยาว บริเวณโคนขามีลักษณะเป็นเกล็ดสีแดงคล้ายกับนกกระสาแดง มีงเล็บเท้าแหลมยาวจำนวน 4-5 เล็บ

ภาพที่ 1 รูปปั้นหงส์ฟ้าหรือหงส์จินบนหลังคาศาลเจ้า อำเภอมือง จังหวัดภูเก็ต

1.2 ท่วงท่าของหงส์ฟ้า

จากการศึกษาพบว่า รูปหงส์ฟ้าที่ปรากฏในงานศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีนจำแนกออกเป็น 2 ประเภท 1) งานประติมากรรม ได้แก่ ประติมากรรมลอยตัวบนหลังคาศาลเจ้า ประติมากรรมนูนสูงบนซุ้มประตูศาลเจ้า 2) งานหัตถกรรม ได้แก่ เครื่องทองสลักคุณลาย งานแกะไม้มงคล ปรากฏพบท่วงท่าของหงส์ฟ้าในอิริยาบถต่าง ๆ ซึ่งเป็นท่วงท่าหลักจำนวน 9 ท่วงท่า ทั้งในลักษณะของหงส์เดี่ยว และหงส์คู่ ได้แก่ ท่าเดิน ท่ายืน ท่ายกเท้า ท่าเหยียดเท้า ท่าโบยบิน ท่าเผยปีก ท่าเหลียวหลัง ท่ากึ่งวพาราสิ และท่าชุกอ

จากการสัมภาษณ์ นาย จิตวรินทร์ ซึ่งเป็นผู้ดูแลศาลเจ้าไถ่บูเต้าโป้เก็ง (ศาลเจ้ากระทุ้) ได้ให้ข้อมูลว่าการสร้างรูปหงส์ฟ้าจะนิยมสร้างไว้บนที่สูงมากกว่าการสร้างไว้บนพื้นดิน เนื่องจาก หงส์เป็นสัตว์ที่มีลำคอสูง มีเสียงร้องก้องกังวาน โดยมีความเชื่อว่าหงส์ฟ้าเปรียบเสมือนสัตว์มงคลที่คอยสอดส่องดูแลปกป้องรักษาโลกมนุษย์ให้เกิดความสงบ รมเย็นและปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้ายนานัปการ อีกทั้งหงส์ฟ้า หรือหงส์จิน ท่วงท่าจะมี

ความสวยงามมีแสดงถึงพลังอำนาจ โดยไม่นิยมสร้างไว้คู่กับบ้านเรือนคูบารมีของมนุษย์ เพราะเชื่อว่าเป็นสัตว์เทพเจ้าตามตำนานจีนจะต้องนำมาสร้างไว้คู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสถานที่ที่เปรียบเสมือนแผ่นดินสวรรค์ [6]

จากการสังเกตรูปลักษณ์ของหงส์ฟ้าในผลงานศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จังหวัดภูเก็ตจะปรากฏพบรูปลักษณ์ของหงส์ฟ้าในท่วงท่าทางปีกล่องลอยอยู่กลางอากาศเป็นอันดับแรก ลำดับรองลงมาจะเป็นท่วงท่าของหงส์คู่ในรูปแบบเกี่ยวพาราสีอิริยาบถต่าง ๆ และท่วงท่าที่พบน้อยที่สุดเป็นท่วงท่าการยืนเหยียดเท้าหรือนอนหมอบชูดอ

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาท่วงท่าของหงส์ฟ้าในศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จังหวัดภูเก็ต

		
ท่าเดิน	ท่ายืน	ท่ายกเท้า
		
ท่าเหยียดเท้า	ท่าโอบบิน	ท่าเผยปีก
		
ท่าเหลียวหลัง	ท่าเกี่ยวพาราสี	ท่าชูดอ

1.3 สีสັນของหงส์ฟ้า

จากการศึกษาพบว่า สีสັນของหงส์ฟ้าตั้งแต่ศีรษะถึงปลายหางในศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน

จังหวัดภูเก็ต ที่ปรากฏพบในศาสนสถาน ได้แก่ สีขาว สีแดง สีเหลือง สีเขียวและสีน้ำเงิน นอกจากพบศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้าที่เป็นสัตว์มงคลในศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายจีนแล้ว ยังปรากฏพบสีสันทองหงส์ฟ้าในงานหัตถกรรม ซึ่งปรากฏพบเพียงสีทองเท่านั้น อาทิเช่น งานปักไหมทอง งานเครื่องทองสลักคุณลาย และงานแกะสลักไม้มงคล

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า สีมงคลของหงส์ฟ้าที่ปรากฏตามความเชื่อของชาวจีน ลักษณะเด่นจะอยู่ที่ปลายหางและปีกที่พลิ้วไหวเรียงยาวไปด้านหลังสลักสีหนักและเบาตามลำดับ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ สีหลักจำนวน 5 สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีน้ำเงินและสีเขียว และสีรองจำนวน 2 สี ได้แก่ สีม่วง และสีส้มหรือสีแสด จากการสัมภาษณ์ กฤษณะ เอี้ยวธัมมธโรจน์ ผู้ดูแลศาลเจ้าปู่ด้อจ้อ (จួយู่ย่งเอ็งเอ็กชานกวนอิมเอี้ยว) ได้ให้ข้อมูลว่าหงส์เป็นสัตว์ที่นิยมสร้างไว้คู่กับมังกรและสร้างไว้ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นสัตว์แห่งเทพเจ้า ลำตัวมีสีขนที่กล่าวถึงธาตุทั้งห้า ศีรษะสีฟ้าแทนธาตุไม้ ลำคอสีขาวแทนธาตุทอง แผ่นหลังสีแดงขาดแทนธาตุไฟ แผงอกสีดำน้ำหมึกแทนธาตุน้ำและขาสีเหลืองแทนธาตุดิน บางสถานที่ก็จะมีสีสันทองเป็นเปลวเพลิง มีลวดลายหางและขนสวยงามทอดยาวไปด้านหลังเหมือนหางนกยูง [7]

2. การนำข้อมูลของหงส์ฟ้าที่ปรากฏในผลงานทางศิลปกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตไปพัฒนารูปแบบเป็นนาฏศิลป์ร่วมสมัย

2.1 รูปแบบการแสดง

สกุลหงส์ หมายถึงสัตว์ตระกูลสูงที่เป็นใหญ่ในหมู่มสัตว์ปีก โดยศึกษาศิลปกรรมหงส์ฟ้าสัตว์มงคล เจิงสัญลักษณ์จังหวัดภูเก็ต เพื่อสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย มีระยะเวลาในการแสดง 8 นาที โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 4 ช่วง 1) ทิพยสวรรค์รื่นฤดี การปรากฏตัวมวลหมู่หงส์บนแผ่นดินสันติสุข 2) ร่มณีย์มวลหมู่หงส์ การแสดงอากัปกริยาของสัตว์จำนวน 5 ชนิด และความรื่นเริงบนแผ่นดินสวรรค์ 3) สตรีจีนผู้สูงส่ง (จีนสุ่ยกัยเหริน) จริตกริยาสตรีจีน เช่นการเดิน ชม้ายชายตา การจับนิ้ว การเก็บปลายนิ้วมือ การเดินปลายเท้าในลักษณะใบหน้าตรง 4) ตั้งพญาหงส์ตำนานจีน การแสดงพฤติกรรมของสตรีชั้นสูงในวัฒนธรรมของชาวจีน ซึ่งกล่าวถึงการรักสวยรักงาม การมีรูปลักษณ์ที่สะอาดสะอ้าน ผิวพรรณผ่องใส ใบหน้างาม (ผู้มีความงาม 5 ประการ) ซึ่งผู้วิจัยให้นิยามว่า “สตรีที่สูงส่ง เปรียบดังหงส์ที่ส่งงาม”

2.2 แนวคิดและแรงบันดาลใจ

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดจากหงส์ฟ้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อและเป็นเครื่องหมายของความมงคลและสันติสุขที่ปรากฏในผลงานทางศิลปกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตแขนงต่าง ๆ เช่น ผลงานประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรมและหัตถกรรมมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยถ่ายทอดผ่านแนวคิด ผู้แสดง กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกายและทำนองดนตรี โดยใช้กระบวนท่าที่ศึกษาพบมาพัฒนาเป็นทำนาฏศิลป์ร่วมสมัยเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาเชิงช่าง

2.3 ทำนองดนตรี

“หงส์” เป็นสัตว์ในอุดมคติตามความเชื่อของชาวจีนโบราณ ซึ่งถูกถือว่าเป็นสัตว์ปีกตระกูลสูง มีรูปร่างงดงาม มีเสียงร้องที่ไพเราะก้องกังวาน โดยชาวจีนโบราณนิยมเปรียบให้หงส์เป็นสัตว์ที่มีความสูงศักดิ์และเป็นเครื่องหมายแห่งความยิ่งใหญ่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวคิดทำนองดนตรีโดยอิงหลักจากเครื่องดนตรีจีน ได้แก่ กู่เจิง และซอจิ้น (ซอเอ้อหู) ดนตรีพื้นเมืองภาคใต้ ได้แก่ กลองชาตรี และมีการผสมผสานดนตรีสากล ได้แก่ ฟรุต คีย์บอร์ด ไวโอลิน เชลโล่ ดับเบิลเบส ฉาบ ระฆังราว แทมบูรีน และมาลาคัส

2.4 การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบเครื่องแต่งกายโดยเลียนแบบรูปลักษณ์ของหงส์ฟ้าที่ปรากฏพบใน ศิลปกรรมจีนและรูปแบบของสัตว์ 5 ชนิดที่ปรากฏในตัวหงส์ฟ้า ได้แก่ ศีรษะคล้ายไก่ฟ้า ปากคล้ายนกแก้ว ลำ ตัวคล้ายเป็นแมนดาริน หางคล้ายนกยูงและเท้าคล้ายนกกกระสา อีกทั้งผู้วิจัยแบ่งสัดส่วนการสร้างสรรค์เครื่อง แต่งกายออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ส่วนศีรษะ ใช้วิธีการเกล้าทรงผมตามรูปแบบวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีชาวไทย เชื้อสายจีนในกลุ่มชาติพันธุ์บาบ๋าในจังหวัดภูเก็ต เรียกว่า “ทรงชก้อโบาย” โดยมีลักษณะด้านหน้าเรียบตึง ด้านข้างโป่งพองเหมือนรังนกนางแอ่นเรียกว่า “อี่เป็ง” และด้านหลังเกล้ามวยสูงในลักษณะทวยแหลมเรียกว่า “อี่โบาย” เหนือทรงผมประดับศีรษะด้วย “ฮั่วก้วน” หรือมงกุฎดอกไม้ไหวซึ่งเป็นเครื่องประดับศีรษะของเจ้าสาว ในวันวิวาห์ที่ประดิษฐ์ขึ้นจากดินโป่ง (ดอกเผงก้อ) เป็นรูปดอกเบญจมาศซึ่งเป็นดอกไม้มงคลที่กล่าวถึง ความยิ่งใหญ่และสันติสุข ล้อมรอบบริเวณหงส์ฟ้าลำตัวสีขาว

2) ส่วนลำตัว ผู้วิจัยได้ศึกษารูปลักษณ์ และสีส่นของหงส์ฟ้าในผลงานศิลปกรรมเชิง สัญลักษณ์จีน เพื่อกำหนดรูปแบบ และพัฒนาเป็นเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ที่สามารถสวมใส่และเคลื่อนไหว ได้จริงตามกระบวนการทำและทำนองดนตรี โดยใช้สีมงคลจีนมาเป็นองค์ประกอบด้านต่าง ๆ บนเครื่องแต่งกาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับสีมงคลที่ชาวไทยเชื้อสายจีนที่นิยมใช้เป็นแม่สีหลัก ได้แก่ สีเขียว สีแดง สีน้ำเงิน สีเหลือง สีขาว สีม่วงและสีส้ม รวมทั้งหมด 7 สี โดยผู้วิจัยได้ให้ความหมายของสีมงคลในวัฒนธรรมของชาวไทย เชื้อสายจีนสามารถอธิบายดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สีและความหมายของสีในวัฒนธรรมจีน

สีมงคลในวัฒนธรรมจีน	ความหมายของสี
สีแดง	สัญลักษณ์แทนธาตุไฟ หมายถึง แสงสว่าง พลังกำลัง ความรุ่งโรจน์ และสิริมงคล
สีเหลือง	สัญลักษณ์แทนธาตุดิน หมายถึง ความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรือง พลังอำนาจ
สีขาว	สัญลักษณ์แทนธาตุทอง หมายถึง ความสงบ ความสว่าง และสมปรารถนา
สีเขียว	สัญลักษณ์แทนธาตุไม้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การเจริญเติบโต และความสามัคคี
สีเขียวน้ำเงิน (สีซิง)	หมายถึง การเจริญเติบโต เนื่องจากเป็นสีของใบไม้เป็นไม้มงคลของชาวจีน
สีม่วง	หมายถึง จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์
สีส้ม	หมายถึง ความสนุกสนาน และความรื่นเริง

ภาพที่ 2 รูปแบบเครื่องแต่งกายด้านหน้าและด้านหลังนาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดสกุลหงส์

2.5 การกำหนดและสร้างสรรค์กระบวนท่ารำ

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบกระบวนท่ารำเป็นนาฏศิลป์ร่วมสมัย และมีการผสมผสานนาฏศิลป์จีน และนาฏศิลป์สากล อีกทั้งใช้กระบวนท่านาฏศิลป์ไทยเป็นท่าเชื่อม นอกจากนี้ในกระบวนท่ารำมีการพัฒนาขึ้น จากการศึกษารูปหงส์ฟ้าที่ปรากฏในประติมากรรมปูนปั้น จิตรกรรมภาพวาด ทัศนกรรม เครื่องทองสลักดูนลาย ลวดลายบนผืนผ้า การแกะสลักไม้มงคล งานปักไหมจีน เป็นต้น

อีกทั้งผลการศึกษายังพบกระบวนท่าของหงส์ฟ้าในลักษณะหงส์เดี่ยวและหงส์คู่ (หงส์เกี้ยว) ในอิริยาบถ ต่าง ๆ ที่ปรากฏพบในงานศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีนทั้งหมดจำนวน 9 ท่าวงท่า ได้แก่ ท่าเดิน ท่ายืน ท่ายกเท้า ท่าเหยียดเท้าท่าโอบยิบิน ท่าเหยียดปีก ท่าเหลียวหลัง ท่าเกี้ยวพาราสี และท่าชูดอ มาเป็นการกำหนดแนวคิดและ แนวทางการสร้างสรรค์กระบวนท่าต้นแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การพัฒนาท่าวงท่าของหงส์ฟ้าในศิลปกรรมสู่นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุดสกุลหงส์

กระบวนท่า	ผลงานศิลปกรรม เชิงสัญลักษณ์จีน	กระบวนท่าหงส์ฟ้า จากผลงานศิลปกรรม	กระบวนท่าที่สร้างสรรค์ นาฏศิลป์
ท่าหงส์เดิน	ประติมากรรมปูนปั้นลอยตัว บนหลังคาศาลเจ้า		

ตารางที่ 3 การพัฒนาท่วงท่าของหงส์ฟ้าในศิลปกรรมสุนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ชุดสกุลหงส์ (ต่อ)

กระบวนการทำ	ผลงานศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน	กระบวนการทำหงส์ฟ้าจากผลงานศิลปกรรม	กระบวนการทำที่สร้างสรรค์นาฏยศิลป์
ทำหงส์ยืน	ประติมากรรมปูนปั้นนูนต่ำระเบียงกำแพงศาลเจ้า		
ทำยกเท้า	หัตถกรรมแกะสลักไม้จันทร์หอมตกแต่งบ้านเรือน		
ทำเหยียดเท้า	หัตถกรรมเครื่องทองสลักดูนลาย		
ทำโบยบิน	ประติมากรรมปูนปั้นนูนต่ำระเบียงกำแพงศาลเจ้า		
ทำเผยปีก	ประติมากรรมปูนปั้นลอยตัวบนหลังคาศาลเจ้า		

ตารางที่ 3 การพัฒนาท่วงท่าของหงส์ฟ้าในศิลปกรรมสุนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ชุดสกุลหงส์ (ต่อ)

กระบวนท่า	ผลงานศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีน	กระบวนท่าหงส์ฟ้าจากผลงานศิลปกรรม	กระบวนท่าที่สร้างสรรค์นาฏยศิลป์
ท่าเหลียวหลัง	ประติมากรรมปูนปั้นนูนต่ำป้ายประวัติศาสตร์เจ้า		
ท่าเกี่ยวพาราสี	หัตถกรรมเครื่องทองสลักคุณลาย		
ท่าชูดอ	หัตถกรรมงานปักผ้าผ่านต้นทอง		

สรุปและการอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัยจากคติความเชื่อเกี่ยวกับหงส์ฟ้า สัตว์มงคลที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ต เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่นำข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาพัฒนารูปแบบขึ้นเป็นนาฏยศิลป์ร่วมสมัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จนาอนุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กล่าวว่า “คติ” หมายถึง ความเป็นไป แบบอย่างวิธีการหรือแนวทางของการปฏิบัติ ซึ่งมีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกันกับคำว่าคติชาวบ้านหรือคติชน ซึ่งความหมายโดยรวมกล่าวถึงเรื่องราวการปลุกฝังจิตสำนึกของมนุษย์ในระดับท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ ผ่านการอบรมสั่งสอนหรือเรื่องราวสืบต่อกันมา ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เห็นเป็นแบบอย่างจากบุคคล ในรูปแบบของความเชื่อ นิทาน เพลง สุภาพิต ปรีศนา การละเล่น ผลงานศิลปะและนาฏกรรม [8] การแสดงออกถึงคติความเชื่อของมนุษย์สามารถปฏิบัติด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่สื่อสารออกมาเป็นสัญลักษณ์ผ่านระบบความคิดภายใต้จิตสำนึกของมนุษย์ เพื่อเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งดีและเป็นมงคล สามารถปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายได้ ไม่ว่าจะเป็นการฟ้อนรำเพื่อบวงสรวง การสร้างรูปเคารพที่เป็นเทพเจ้าแห่งธรรมชาติ ตลอดจนการสร้าง

เครื่องรางของขลังไว้ประจำตัวหรือสร้างวัตถุมงคลประดับตกแต่งที่อยู่อาศัย ดังนั้นหลักของทฤษฎีสัญญาวิทยา มีอิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์มงคลงานศิลปกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตมาเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อ เช่น การสร้างรูปสัตว์เทพเจ้าไว้ในศาสนสถาน การกำหนดทิศที่ตั้ง การสร้างลวดลายและกำหนดสีสันทัน เพื่อสื่อความหมายสัญลักษณ์ศิลปกรรมรูปสัตว์ของชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตซึ่งอาจจะใช้ตรรกะด้านความเชื่อเชื่อมโยงกับงานศิลปะในแขนงต่าง ๆ มาเป็นกุศโลบาย สอดแทรกคำสอนผ่านฝีมือของช่าง

หงส์ฟ้า หรือหงส์จีนถือว่าเป็นสัตว์มงคลเทพเจ้าชนิดหนึ่งที่มีตำนานเกิดขึ้นจากความเชื่อในอุดมคติของชาวจีนโบราณและกำหนดให้หงส์เป็นสัตว์ปีกที่มีตระกูลสูง มีรูปร่างงดงาม มีเสียงร้องไพเราะกังวาน ซึ่งตามความเชื่อของชาวจีนโบราณนิยมเปรียบให้หงส์เป็นสัตว์ที่มีความสูงศักดิ์ ความยิ่งใหญ่ สตรีเพศ และความยุติธรรม ดังนั้นหงส์จึงเป็นเรื่องราวของความเชื่อและนัยสำคัญของชาวจีนมากกว่าเป็นเรื่องจริง เนื่องจากยังไม่มีใครปรากฏพบหงส์ที่มีรูปลักษณ์ตรงกับคติความเชื่อของชาวจีนในปัจจุบัน แต่มีพบเห็นหงส์ขาวที่เป็นสัตว์คล้ายเป็ดว่ามีอยู่จริง จึงสันนิษฐานว่าหงส์ฟ้าที่เกิดขึ้นจากความเชื่อของชาวจีนเป็นสัตว์ในอุดมคติหรือเรื่องเล่าสืบต่อกันมาจากจีนโบราณจึงนำหลักความเชื่อเหล่านั้นมาจัดสร้างไว้คู่กับวัฒนธรรมจีน เช่น บนหลังศาลเจ้า ทางขึ้นบันไดศาลเจ้า ลวดลายโคมไฟ บานประตูหน้าต่างศาลเจ้า ลวดลายเกี่ยวแบกหามและเครื่องแต่งกายม้าทรง เป็นต้น

จากการศึกษาผลงานรูปหงส์ฟ้าศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีนจังหวัดภูเก็ตจะปรากฏพบในงานปูนปั้น งานแกะสลัก งานจิตรกรรม งานเครื่องทองสลักคุณลาย งานพิมพ์และงานหล่อที่เป็นสิ่งของมงคลที่ใช้ในประเพณีและพิธีกรรมของเทพเจ้าหรือสตรีชั้นสูงและงานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ในเชิงสัญลักษณ์จีน โดยคำว่า “ศิลปกรรม” อาจมีความหมายครอบคลุมศิลปะหลายประเภท เช่น ดุริยางคศิลป์ ทัศนศิลป์ นาฏศิลป์ ซึ่งเป็นความงามของศิลปะในรูปแบบต่างแขนง แต่เมื่อนำมาผสมผสานกันโดยใช้หลักแนวคิดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก็จะทำให้ปรากฏผลงานที่เป็นเอกภาพและเกิดความลงตัว หงส์ฟ้าที่อยู่ในวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ตก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดเป็นแรงบันดาลใจทางด้านนาฏศิลป์ในการสร้างงานตามบริบทท้องถิ่นของจังหวัดภูเก็ตแล้วใช้หลักแนวคิดการออกแบบองค์ประกอบศิลป์ด้านต่าง ๆ ได้แก่เครื่องแต่งกายนักแสดง ดนตรีประกอบการแสดง ทฤษฎีสี่ รวมทั้งลีลาท่าทางที่จะปรากฏในการแสดง แต่อาจเพิ่มลักษณะเด่นด้วยการนำทำสัตว์ปีกเข้ามาประยุกต์ เพื่อสื่อสัญลักษณ์ของหงส์ฟ้าให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

แท้จริงแล้วหงส์ฟ้าหรือหงส์จีนเป็นสัตว์ที่ไม่มีปรากฏอยู่จริงตามธรรมชาติแต่เป็นเพียงสัตว์ที่เกิดขึ้นจากอุดมคติตามความเชื่อชาวไทยเชื้อสายจีนโบราณ เพื่อเป็นกุศโลบายเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและการปฏิบัติตน ดังนั้นผู้วิจัยต้องใช้จินตนาการประกอบการกับศึกษาข้อมูลด้านศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้าในหลายแง่มุม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ให้สอดคล้องตามหลักทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ตามลำดับ 7 ขั้นตอน คือ 1) การคิดให้มีนาฏศิลป์ 2) การกำหนดความคิดหลัก 3) การประมวลข้อมูล 4) การกำหนดขอบเขต 5) การกำหนดรูปแบบ 6) การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ และ 7) การออกแบบนาฏศิลป์ โดยนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุดสกุลหงส์ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้เป็นการผสมหลายนาฏยจารีต โดยการนำนาฏยจารีตตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมาผสมกัน เช่นสร้างสรรค์กระบวนท่ารำขึ้นใหม่โดยเลียนแบบอากัปภิกิริยาของสัตว์ปีก แต่ยังคงใช้กระบวนท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์จีนเข้ามาผสมผสานจนเกิดความเหมาะสม ดังที่สุพล วิรุฬห์รักษ์ ได้อธิบายถึงการกำหนดรูปแบบและการสร้างงานนาฏศิลป์ไว้ในหนังสือนาฏศิลป์

ปริทรรศน์ โดยให้แนวทางไว้ว่านาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบและการสร้างสรรค์สร้างสรรค์ ผลงาน โดยใช้หลักวิธีการคิดเป็นกระบวนการตามรูปแบบกลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง เช่น การผสมการรำไทย กับบัลเลต์ การรำไทยกับคอนเทมโพรารีแดนซ์ การฟ้อนอีสานกับการรำของญี่ปุ่น เป็นต้น เช่น นักนาฏยประดิษฐ์ ได้ใช้บัลเลต์เป็นนาฏยจารีตหลักแล้วสอดแทรกการรำไทยลงไปในที่ ๆ เหมาะสม เช่น การตั้งวง การจับ การกระดกหลังมาใช้ในการสร้างสรรค์บัลเลต์จากประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย [9]

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักทฤษฎีการเคลื่อนไหวมาเป็นแนวทางกำหนดระบบความคิดการสร้างสรรค์ กระบวนท่ารำเพื่อให้ครอบคลุมความหมายท่ารำ การแปรแถว ทำนองดนตรี การออกแบบเครื่องแต่งกาย ตลอดจนหลักการให้สีของเครื่องแต่งกายตามความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน การใช้พื้นที่ของเวที การแสดง อารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดงและองค์ประกอบอื่น ๆ โดยเริ่มต้นจากการกำหนดแนวคิด การสำรวจ ค้นคว้า ข้อมูลจากสิ่งตาย (ศิลปกรรมหังส์) ในศิลปกรรมเชิงสัญลักษณ์จีนแขนงต่าง ๆ มาผสมผสานกับจินตนาการของผู้วิจัยเพื่อเชื่อมต่อกันเกิดเป็นกระบวนท่ารำและการเคลื่อนไหว เพื่อให้ผลงานนาฏยศิลป์สร้างสรรค์ชุด “สกุลหงส์” เกิดความสมบูรณ์และบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป้าหมายไว้ รวมทั้งการนำ หลักทฤษฎีสัญญาวิทยาในศิลปะการแสดงเพื่อเป็นการสื่อสารความหมายและถ่ายทอดอารมณ์ของผู้แสดง สู่ผู้ชม เช่น ท่าสรวลสวรรค์ ท่ารื่นเริง ท่าโฉบบิน ท่าเกี่ยวพาราสี ท่าสัตว์มงคลห้าชนิด ท่าสาวงาม และ การถ่ายทอดพฤติกรรมของสตรีจีน เป็นต้น

ภาพที่ 3 นาฏยศิลป์สร้างสรรค์จากศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้าสัตว์มงคลในคติความเชื่อเชิงสัญลักษณ์จีน ชุด “สกุลหงส์”

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์จากศิลปกรรมรูปหงส์ฟ้า สัตว์มงคลในคติความเชื่อเชิงสัญลักษณ์จังหวัดภูเก็ตฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่องการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ร่วมสมัยจากคติความเชื่อเกี่ยวกับหงส์ฟ้า สัตว์มงคลที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยเชื้อสายจีนจังหวัดภูเก็ตฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณการสนับสนุนทุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย

ราชภัฏภูเก็ต ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้ถ่ายทอดความรู้และคำสัมภาษณ์
เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์

Reference

- [1] Hongsuwan, S. (2000). *Himavanta animals*. Bangkok: Mit Sampan Graphic.
- [2] Virunrak, S. (2010). *Burmese Dance*. Bangkok: Chulalongkon University.
- [3] Saotong, C. (2005). Cambodian Dance. *Arts and Culture Journal*, 26(7), 40-43.
- [4] Pattarajinda, S., Wannali, C., & Ruangrong, A. (2019). The process of creating Ging Ga La dance patterns. *Liberal Arts Journal Ubon Ratchathani University*, 15(1), 201-223.
- [5] Sansai, P. (2003). *Creating performance*. Kalasin: Solder printing.
- [6] Chitwarin, C. (Interviewee), Krungkaeo, W. (Interviewer), Address: No. 4020, Lai Thi Tao Bo Keng Shrine, Wichit Songkram Road, Kathu Sub – district, Kathu District, Phuket Province. November 1, 2021.
- [7] Ewthamthikorn, K. (Interviewee), Krungkaeo, W. (Interviewer), Address: No. 289, Pud Jor Shrine, Talad Nua Sub - district, Muang Phuket District, Phuket Province. November 1, 2021.
- [8] Royal Academy. (1982). *2525 Thai dictionary*. Bangkok: Aksorn Charoenthat.
- [9] Virunrak, S. (2000). *Introduction to performing arts*. Bangkok: Chulalongkon University.